

D-Day op herhaling?

Deze maand is het 50 jaar geleden dat, op 6 juni 1944, de Westelijke geallieerden door hun landing op de kusten van Normandië het reeds lang verwachte tweede front tegen Duitsland in West-Europa openden. Internationaal wordt aan deze herdenking veel aandacht geschonken, niet alleen vanwege de aard van dit „gouden” jubileum, maar ook door het gegeven dat het menselijkerwijs de laatste keer zal zijn, dat een aantal van de direct betrokkenen nog aan de herdenkingsmanifestaties kan deelnemen. Ook de discussie rond de vraag van de aanvaardbaarheid en wenselijkheid van deelneming aan de herdenking door Duitsland werd in de pers breed uitgemeten. Het ligt voor de hand dat ook de Militaire Spectator gedurende de jaren 1994 en 1995 uitvoerig aandacht zal besteden aan de gebeurtenissen die uiteindelijk hebben geleid tot de bevrijding van West-Europa. In een artikel in dit nummer wordt reeds uitgebreid ingegaan op operatie *Overlord*; in volgende nummers zullen o.a. de uitbraak uit het bruggehoofd (operatie *Cobra*) en de *Falaise-pocket* aan de orde komen.

De waarde van dergelijke terugblikken is vooral gelegen in het evalueren van de gebeurtenissen, het trekken van conclusies en het vertalen van conclusies

naar maatregelen voor nu en in de toekomst. Ook uit operatie *Overlord* zijn enkele lessen te leren. De opdracht die gen Eisenhower meekreeg voor het West-europese operatietoneel was uiterst kort en doelgericht:

You will enter the continent of Europe, in conjunction with the other Allied Nations, undertake operations aimed at the heart of Germany and the destruction of her armed forces.

De uitvoering was aanmerkelijk minder eenvoudig en kostte meer dan een jaar aan voorbereidingstijd. Voor een verzekerde aanvoer van de enorme hoeveelheden aan benodigd materieel was het noodzakelijk dat het Duitse onderzeebootwapen werd uitgeschakeld. Door Duitsland werd aan dit wapen bijzonder veel belang gehecht; van januari 1942 tot april 1943 steeg het aantal operationeel ingedeelde onderzeeboten van 91 tot 240. In die periode werd per maand gemiddeld ruim 600.000 t geallieerde scheepsruimte (meer dan 100 schepen) vernietigd. Die verliezen waren niet op te vangen door de bestaande nieuwbouwcapaciteit. Nadat aan geallieerde zijde het escortesysteem was ingevoerd, de beveiliging van de escortes was verbeterd en meer gericht jacht werd gemaakt op onderzeeboten namen vanaf mei 1943 de verliezen drastisch af. Deze bedroegen daarna tot eind 1943 gemiddeld nog „slechts” 150.000 t per maand, hetgeen gemakkelijk met nieuwbouw was op te vangen. Daarmee was de aanvoer voor *Overlord* voldoende verzekerd.

Een tweede punt van aandacht was de Duitse luchtmacht. In juli 1943 sprak gen Frederick Morgan (COSSAC) zijn ongerustheid uit over de voortdurende aanwas van het aantal jagers. Als hieraan geen paal en perk werd gesteld, zou de jachtvliegtuigenvloot zo groot worden, dat aan een amfibische operatie niet meer viel te denken. In dezelfde maand werd begonnen met de operatie *Pointblank*, waarbij de vernietiging van de Duitse jachtvliegtuigencapaciteit de hoogste prioriteit had. In mei 1944 was de inzetbaarheid van de jachtvliegtuigen met 60% verminderd. Daarnaast werd doorggegaan met strategische bombardementen op andere doelen in Duitsland en de bezette gebieden. Over de keuze van die doelen bestonden grote verschillen van mening. De voorkeur van *Bomber Command* ging sterk uit naar het aantasten van de olieopslag en productiefaciliteiten van de Duitsers. Eisenhower stelde de prioriteiten meer op

het ontwrichten van de verbindingslijnen van de tegenstander, de vernieling van wegen, bruggen, spoorwegen, rangeerterreinen, rollend materieel en onderhoudswerkplaatsen. Hiervoor werd het *Transportation Plan* uitgewerkt. De uitvoering daarvan kon echter pas plaatsvinden nadat de luchtmachtstrijdkrachten onder bevel van Eisenhower waren geplaatst. Hij moest daarvoor nog wel met zijn ontslagbrief zwaaien. Het resultaat was dat op D-day het spoorwegnet tot 240 km van het slagveld voor 75% onbruikbaar was geworden. Het verkeer in het gebied tussen Parijs, Gent, Aken en Mulhouse was geheel ontwricht. Mede door deze voorbereidende activiteiten en een uitstekend uitgevoerde misleiding waren de geallieerden in staat vrijwel ongehinderd een gigantische krijgsmacht in gereedheid te brengen voor de grootste amfibische operatie aller tijden. Meer dan 2 miljoen man met 500.000 tanks, gevechts- en andere voertuigen en 3 mln t aan wapens, munitie en andere voorraden stonden gereed voor de invasie. Voor het transport over Het Kanaal waren 5000 transportschepen, begeleid door 700 oorlogsbodems, beschikbaar. Dank zij deze uitgangspositie, de overmacht aan middelen, de beheersing van de zee en het luchtruim, kon *Overlord* slagen.

De geallieerde invasie in Europa heeft tijdens de voorbereiding en de uitvoering een enorme inspanning geverg. Een ondubbelzinnige les is, dat moet worden voorkomen dat een dergelijke operatie ooit nog moet worden uitgevoerd. Gedurende de eerste 40 jaren na de Tweede Wereldoorlog is hieraan inhoud gegeven door met de nodige, aanzienlijke, inspanning een hechte verdediging op te stellen tegen de potentiële tegenstander, het Warschau-Pact. Om een zo groot mogelijke ruimte te creëren werd deze verdedigingslijn in de loop van de jaren '50 en '60 steeds verder naar het Oosten verlegd. Er bestond een stabiele situatie, bij een overigens toenemend bewapeningsniveau.

In de jaren '80 begon deze situatie te veranderen. De kosten voor bewapening werden zo hoog, dat er een vruchtbare bodem ontstond voor wederzijdse wapenreducties. Hierbij bleef het stabiele evenwicht behouden. Mede op grond van het CSE-akkoord kwam in Nederland de Defensienota tot stand, die een gematigde reductie van de strijdkrachten te zien gaf. Toen

achtereenvolgens zowel het Warschau-Pact als de Sovjet-Unie uiteenvielen, ontstond een euforie van „nooit meer oorlog in Europa”. In de Prioriteitennota werd het Nederlandse defensiebeleid drastisch aangepast, waarbij het accent kwam te liggen op wereldwijde crisisbeheersing. In Nederland, evenals in de meeste andere Westeuropese landen, werd in ruime mate een vredesdividend uitgekeerd. Men kan zich afvragen of hierdoor niet „de liquiditeitspositie van de firma dusdanig is verslechterd, dan de kredietwaardigheid in het geding is gebracht”. Vooral voor de KL is de reductie van de potentiële gevechtskracht ingrijpend. Van de belangrijke wapensystemen worden wezenlijke percentages gereduceerd: 64% van de gevechtstanks, 50% van de pantserinfanteriegevechtsvoertuigen, 68% van de gepantserde antitankvoertuigen en 52% van de artillerie. Als extra probleem komt daar nog bij dat in de begrotingen voor de komende jaren, door voortdurende budgetreducties en de hoge kosten van de vredesoperaties, de noodzakelijke ruimte voor noodzakelijke investeringen zwaar onder druk staat. Mede gezien het feit dat West-Europa, en met name Nederland, nog maar een relatief geringe industriële capaciteit heeft voor de productie van wapensystemen, is het maar zeer de vraag of Nederland bij oplopende spanning in staat zal blijven tijdig voldoende gevechtskracht te genereren.

Daarbij komt dat door het afschaffen van de opkomstplicht ook het generatievermogen voor goed opgeleid personeel aanzienlijk is aangetast.

De consequentie is, dat Nederland een lange waarschuwingstijd nodig heeft voor het kunnen leveren van een wezenlijke bijdrage in het voeren van een groot conflict. Belangrijk is dat voldoende vooruit wordt gekeken en dat mogelijke scenario's voor de ontwikkeling van de veiligheidssituatie in Europa worden ontwikkeld. Een beschouwing over mogelijkheden tot generatie van gevechtskracht dient daarvan deel uit te maken. Het artikel van genm b.d. Schaberg in dit nummer beoogt een aanzet tot discussie te geven.

Het is daarbij overigens aan de politiek de kans op een dergelijk scenario in te schatten, te bepalen hoe dat risico moet worden gedekt en welke prijs men bereid is daarvoor te betalen. Men dient zich daarbij te realiseren dat ook hier het aloude adagium „goedkoop is duurkoop” wel eens zou kunnen gelden.